

P R O G R A M

WŁADZE KOMUNISTYCZNE WOBEC LUDNOŚCI NIEMIECKIEJ W POLSCE 1945–1989

Zagadnienia dotyczące polityki władz komunistycznych w Polsce po 1945 r. wobec społeczności niemieckiej zamieszkującej ziemię polskie do-czekały się szeregu opracowań: edycji źródłowych, syntez historycznych, jak i studiów przypadku. Większość kluczowych prac powstała jednak przed kilku, a nawet kilkunastu laty. Siłą rzeczy nie oddają one najnowszego stanu badań; chociażby archiwalia IPN włączone były do badań tych w ograniczo-nym stopniu. Konferencja niniejsza jest próbą dokonania przeglądu aktual-nych kierunków badawczych, jest też próbą refleksji nad dalszymi pracami o powojennych losach ludności niemieckiej w Polsce.

28 listopada 2013 r.

[sala I]

9.00–9.45 – inauguracja konferencji

9.45–11.15 – sesja I – Dyskursy I *[część wspólna]*

moderator – prof. Krzysztof Ruchniewicz (Uniwersytet Wrocławski)

- prof. Piotr Madajczyk (Polska Akademia Nauk), Problemy badawcze historii mniejszości niemieckiej w Polsce

- Paweł Fiktus (Uniwersytet Wrocławski), Niemcy oraz „problem niemiecki” w polskim dyskursie polityczno-prawnym w latach 1945–1949
- prof. Grzegorz Strauchold (Uniwersytet Wrocławski), Niemcy czy Polacy? Autochtoni ziem zachodnich i północnych w myśli teoretycznej Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich (1957–1971)
- dyskusja

11.15–11.30 – przerwa kawowa

11.30–13.00 – sesja II – Dyskursy II

moderator – prof. Krzysztof Ruchniewicz (Uniwersytet Wrocławski)

- dr Peter Polak-Springer (Qatar University, Doha), Od „Wehrwofu” do „niemieckiego rewizjonizmu”. Polityczna manipulacja mitem „kspiracji niemieckiej” na Górnym Śląsku w latach 1945–1956
- dr Marta Jas-Koziarkiewicz (Uniwersytet Warszawski), „Arbeiterstimme” – pismo o Niemcach i dla Niemców w Polsce. Analiza sposobów prezentacji głównych wątków tematycznych w 1956 r.
- Marcin Wiatr (Georg-Eckert-Institut für Internationale Schulbuchforschung in Braunschweig), Niemcy w Polsce w polskich podręcznikach historycznych do 1989 r. oraz w dwustronnych rozmowach o podręcznikach. Polsko-Niemiecka Konferencja Podręcznikowa w latach 1972–1989 i „problem” Niemców. Strategie dyskusji – interpretacje – kompromisy
- prof. UO dr hab. Edmund Nowak (Uniwersytet Opolski), Współczesne implikacje funkcjonowania powojennych obozów odosobnienia dla ludności niemieckiej
- dyskusja

13.00–14.30 – przerwa

14.30–17.30 – sesja III – Kierunki polityki władz

14.30–15.50 – część 1 – moderator – prof. Piotr Madajczyk (Polska Akademia Nauk)

- dr Tomasz Browarek (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin), Próba periodyzacji polityki państwa polskiego wobec ludności niemieckiej po II wojnie światowej

- Renata Gieszczyńska (Instytut Pamięci Narodowej, Delegatura Olsztyn), Płk Jakub Prawin – pełnomocnik Rządu Polskiego na Okręg Mazurski wobec ludności niemieckiej
- Jonas Grygier (Europa-Universität Viadrina, Frankfurt [Oder]), „Państwo” lokalnie. Ludność niemiecka a administracja lokalna w województwach opolskim i wrocławskim (od 1950 r.)
- dyskusja

15.50–16.00 – przerwa kawowa

16.00–17.30 – część 2 – moderator – prof. Grzegorz Strauchold (Uniwersytet Wrocławski)

- dr Ewa Pogorzała (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Szymona Szymonowica, Zamość), Polityka oświatowa państwa polskiego wobec ludności niemieckiej w latach pięćdziesiątych
- dr Adriana Dawid (Uniwersytet Opolski), Władze województwa opolskiego wobec proniemieckich postaw młodzieży (1950–1970)
- Michał Palczyński (Uniwersytet Wrocławski), Związek Młodzieży Polskiej wobec młodzieży niemieckiej na Dolnym Śląsku (1948–1956)
- dyskusja

[sala II]

11.30–13.00 – sesja IV – Represje powojenne

moderator – dr hab. Jarosław Syrnyk (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Wrocław)

- dr Joanna Hytrek-Hryciuk (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Wrocław), „Rosjanie idą!” Reakcje ludności niemieckiej na wkroczenie jednostek 1. Frontu Ukraińskiego w granice Dolnego Śląska w 1945 r.
- dr Dariusz Węgrzyn (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Katowice), Sowiecka polityka narodowościowa na Górnym Śląsku w kontekście deportacji mieszkańców regionu do ZSRS
- prof. PW dr hab. Bogusław Kopka (Wydział Administracji i Nauk Społecznych Politechniki Warszawskiej), Niemcy i Polacy w obozach pracy administrowanych przez resort bezpieczeństwa publicznego w Polsce w latach 1945–1950: terror i praca

- dr Małgorzata Świder (Uniwersytet Opolski), Odniemczenie dla każdego, czyli Śląsk Opolski w nowej rzeczywistości
- dyskusja

13.00–14.30 – przerwa

14.30–17.30 – sesja V – Polityka antyniemiecka / Aparat bezpieczeństwa

moderator – dr hab. Adam Dziurok (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Katowice/Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa)

14.30–15.50 – część 1

- dr Krzysztof Gwóźdź (Muzeum w Tarnowskich Górach), Wysiedlenia ludności niemieckiej z terenu powiatu tarnogórskiego w latach 1945–1949
- Zbigniew Gołasz (Muzeum Miejskie w Zabrze), Polityka antyniemiecka w Zabrzu w latach 1945–1949. Specyfika – przebieg – skutki
- dr Zbigniew Bereszyński (Opole), Komunistyczny aparat bezpieczeństwa i postawy proniemieckie na Śląsku Opolskim w latach 1945–1989
- dyskusja

15.50–16.00 – przerwa kawowa

16.00–17.30 – część 2

- dr hab. Jarosław Syryk (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Wrocław), Portret zbiorowy funkcjonariuszy wrocławskich organów bezpieczeństwa zajmujących się problematyką niemiecką
- Paweł Warot (Instytut Pamięci Narodowej, Delegatura Olsztyn), Aparat bezpieczeństwa wobec ludności niemieckiej w województwie olsztyńskim 1945–1956
- dr Arkadiusz Słabig (Akademia Pomorska, Słupsk), Działania operacyjno-śledcze i proces „agentów” *Kirchendienst Ost*
- dyskusja

29 listopada 2013 r.

[*sa/a I*]

9.00–10.20 – sesja I – Mniejszość niemiecka a relacje RFN–PRL

moderator – prof. Krzysztof Ruchniewicz (Uniwersytet Wrocławski)

- Teresa Willenborg (Gottfried-Wilhelm-Leibniz-Universität, Hannover), W poszukiwaniu rozwiązań. Relacje Warszawa–Bonn i ich wpływ na politykę państwa polskiego wobec mniejszości niemieckiej w latach 1945–1958
- dr Marek Mazurkiewicz (Uniwersytet Opolski), Niemcy w komunistycznej Polsce w optyce rządu federalnego i niemieckich organizacji wysiedlonych
- dr Patryk Pleskot (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Warszawa), Problematyka mniejszości niemieckiej w Polsce w stosunkach politycznych RFN–PRL w okresie „normalizacji” gen. Jaruzelskiego (1983–1988)
- dyskusja

10.20–10.40 – przerwa kawowa

10.40–13.40 – sesja II – Obszary codzienności

10.40–12.00 – część 1 – moderator – Sebastian Rosenbaum (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Katowice)

- Tomasz Dźwigał (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Szczecin), Szeptana propaganda wśród ludności niemieckiej Pomorza Zachodniego w latach 1945–1956
- dr Bernard Linek (Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski, Opole), Podziemie niemieckie na Górnym Śląsku w latach pięćdziesiątych. Skala i charakter zjawiska
- prof. Stanisław Jankowiak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań), Normalizacja życia ludności niemieckiej w Polsce po 1950 r.
- dyskusja

12.00–13.40 – część 2 – moderator – dr Bernard Linek (Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski, Opole)

- dr Irena Kurasz (Uniwersytet Wrocławski), Polityczny i społeczny aspekt swobód kulturowych Niemców Dolnego Śląska w latach 1950–1989

- Maria Engler (Akademia Pomorska, Słupsk), Obraz życia kulturalnego ludności niemieckiej w Polsce na łamach „Arbeiterstimme” i „Der PGR-Arbeiter”
- dr hab. Małgorzata Machalek (Uniwersytet Szczeciński), Pracownicy niemieccy w państwowych gospodarstwach rolnych na ziemiach zachodnich i północnych w latach 1945–1956
- Aneta Popławska (Uniwersytet Szczeciński), Miejsce małżeństw i związków polsko-niemieckich w polityce władz komunistycznych w latach 1945–1950 na północno-zachodnich Ziemiach Odzyskanych
- dyskusja

13.40–15.00 – przerwa

15.00–16.20 – sesja III – Integracja / Migracje

moderator – prof. Stanisław Jankowiak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań)

- dr Paweł Popieliński (Polska Akademia Nauk), Niemieckość a integracja społeczna ludności niemieckiej i ludności rodzimej na tzw. Ziemiach Odzyskanych w latach sześćdziesiątych
- dr Claudia Schneider (Martin-Luther-Universität, Halle-Wittenberg), Jako „Niemcy pośród Niemców”? Przesiedlenia z Polski do NRF w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych
- Marcin Sroka (Uniwersytet Opolski), KW PZPR w Opolu wobec wyjazdów do RFN w latach siedemdziesiątych
- dyskusja

16.20–17.40 – sesja IV – Żydzi / Ewangelicy

moderator – Sebastian Rosenbaum (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Katowice)

- Katarzyna Friedla (Vienna Wiesenthal Institute for Holocaust Research/Universität Basel), Stygmat przynależności – sytuacja niemieckich Żydów ocalałych z Holocaustu we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku w latach 1945–1946
- Andrzej Grzegorzczak (Muzeum Obozu Zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem), Stereotyp „Niemiec-ewangelik” a sytuacja łódzkich luteran w latach 1945–1952

- dr Grzegorz Bębik (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Katowice), Z piętnem niemieckości. Kościół ewangelicko-augsburski na Górnym Śląsku a proces „odniemczania”
- dyskusja

17.40–18.00 – podsumowanie i zakończenie konferencji [część wspólna]

[sala II]

9.00–12.00 – sesja V – Sytuacje lokalne

9.00–10.20 – część 1 – moderator – dr Adam Dziurok (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Katowice/Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa)

- prof. UW r dr hab. Elżbieta Kaszuba (Uniwersytet Wrocławski), Niemcy pod polską władzą. Na przykładzie Wrocławia w latach 1945–1949
- Oliwia Gałka (Muzeum II Wojny Światowej, Gdańsk), Sytuacja ludności niemieckiej w Gdańsku w latach 1945–1947
- dr Paweł Letko (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn), Sytuacja ludności niemieckiej w powiecie kętrzyńskim w latach 1945–1948
- dyskusja

10.20–10.40 – przerwa kawowa

10.40–12.00 – część 2 – moderator – prof. UW r dr hab. Elżbieta Kaszuba (Uniwersytet Wrocławski)

- dr Renata Kobylarz-Buła (Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łąbinowicach-Opolu), „To było gorzkie doświadczenie, przez które wszyscy musieliśmy przejść”. Niemcy w Wałbrzychu w latach 1945–1949
- prof. dr hab. Maciej Hejger (Akademia Pomorska, Słupsk), Ludność niemiecka w województwie koszalińskim w czasie kampanii antyrewizjonistycznej po 1960 r.
- Marcin Owsiniński (Muzeum Stutthof w Sztutowie), Niemcy w Stutthofie i Sztutowie. Polityka władz wobec ludności „autochtonicznej” i postawy ludności pochodzenia niemieckiego w gminie Sztutowo w latach 1945–1989
- dyskusja

12.00–13.40 – sesja VI – Propaganda / Obraz Niemców

moderator – prof. Piotr Madajczyk (Polska Akademia Nauk)

- prof. Wanda Jarząbek (Polska Akademia Nauk), Kontynuacja czy zmiana? Propaganda PRL wobec Niemców w latach 1966–1976
- Małgorzata Dąbrowska (Uniwersytet Szczeciński), Wizerunek Niemców na polskich plakatach propagandowych. Kategoria Niemca jako wroga w latach 1945–1968
- prof. Jacek Piotrowski, Magdalena Dumańska (Uniwersytet Wrocławski), Obraz Niemców w polskich kronikach filmowych
- Piotr Pirecki (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Łódź), Obraz Niemca w „Tygodniku Powszechnym” (1945–1989)
- dyskusja

13.40–15.00 – przerwa

15.00–16.40 – sesja VII – Cień okupacji

moderator – prof. Wanda Jarząbek (Polska Akademia Nauk)

- Łukasz Jasiński (Muzeum II Wojny Światowej, Gdańsk), Działalność Głównej Komisji Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce w latach 1945–1949
- dr Joanna Lubecka (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Kraków), Rozliczenie zbrodni niemieckich w latach 1944–1948 ze szczególnym uwzględnieniem Małopolski
- dr Adam Dziurok (Instytut Pamięci Narodowej, Oddział Katowice/Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa), Rozliczenie zbrodni niemieckich na Górnym Śląsku na przykładzie procesów byłych członków SA
- dyskusja